

Találkozások az OPKM-mel

Palovecz János

Arcok a múltból

Zavarban vagyok

Azért vagyok zavarban, mert azt hiszem, ezeket a történeteket már elmondtam valamikor. Sőt, mintha meg is jelent volna, talán épp az OPKM valamely kiadványában. Mondtam is ezt régi harcostársamnak, Jáki Lászlónak, kivel egykor oly reménytelen buzgalommal hánytuk a felsőoktatási pedagógia borsóját az egyetemek falára, s ki most arra kért föl: beszélnék azokról a daliás időkről, amikor a Könyv és Nevelés még Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója volt, s amikor a Módszertani Osztály munkatársaként jártuk az iskolákat, hogy szakmai segítséget nyújtsunk a tanulói és nevelői könyvtárak korszerűsítéséhez. Jáki azonban azt mondta, ilyen írás nincs, s mivel valaha a főnököm volt, régi reflex alapján nem vitatkoztam vele. Így született ez a néhány emlékkép.

Gyakornok

1962-ben kezdtem gyakorló évetem az ELTE végzős hallgatójaként. Korábban is jártam már persze a Honvéd utcában (bár egyetemistaként az OSZK és az Egyetemi Könyvtár volt a törzshelyünk), majd nem dolgozóként azonban mégis más volt belépni a kapun. Szívesen fogadtak, az első néhány hetet az olvasószolgálaton töltöttem. Talán ez volt az OPK legnépesebb osztálya. *Valér Magda* vezette, nyugdíjas évei felé közelítő kedves asszony. Jó szívvel emlékszem vissza *Uitz Pálnéra* és *Pilis Klárirra*: az ő szobájukban jelölték ki életem első íróasztalát. Barátsággal fogadott *Csabay Károly* és *Horánszky Nándi*, kikre a raktár volt bízva, s rájuk én, amikor a raktározást gyakoroltam. Életem egyik nagy ajándéka azonban a hátsó szobában várt. Oda volt száműzve *Zibolen Endre*, aki még 1956-ban tett rossz fát az akkori hatalom tüzére, ezért nem is maradhatott a PTI igazgatóhelyettese. Referenz-szolgálatra azonban jó volt a könyvtárban. Túlságosan is jó. Nevelés-történeti lexikális tudása, verbális és logikai készsége, s nem utolsósorban derűs személyisége elvarázsolt. Néhány hét alatt többet tanultam tőle pedagógiából, mint előző egyetemi éveim alatt összesen. Évek múlva, amikor már szabad volt neki azt csinálni, amihez a legjobban értett, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont igazgatójaként állást ajánlott a szerkesztőségi csoport élén. Később az Intézet tudományos titkárává nevezett ki. Haláláig tartottam vele a kapcsolatot.

Nem ő volt az egyetlen akkoriban, aki kényszerűségből dolgozott ott, ahol. *Katona Klára* vezette Feldolgozási osztályon *Kondor Imre* és *Ruttkay Kálmán* is tudós ember volt. Kálmán sokat segített akkor készülő szakdolgozatom megírásában.

Gyakornokként a leghosszabb időt a Módszertani osztályon töltöttem. Csak jóval később tudtam meg, hogy ez tudatos káderpolitikai elképzelés eredménye

volt. Tudnia kell a mai olvasónak, hogy az idő tájt az intézményekben státuszgagdálkodás folyt. (Vagy most is?) Azon az osztályon volt egy üres állás. S amikor cselédkönyvességem hónapjai alatt kiderült, hogy a közösség is befogadott, meg én is szívesen dolgoznék itt, az igazgató,

Waldapfel Eszter

állást ajánlott. Nem kérttem magam egy percig sem. Egy akkoriban még élő – elég szemforgató – rendelet vagy káderpolitikai állásfoglalás szerint a végzős hallgatóknak vidéken kellett elhelyezkedniük. (Volt valami elhelyezési bizottság az egyetemen.) Mindenki úgy játszotta ki, ahogy tudta. Én úgy, hogy az utolsó félévet már esti tagozaton végeztem, hiszen már állásban voltam az OPK-ban... 1250 Forint volt a kezdő fizetésem, amikor a diplomát megkaptam, ez egészen 1300-ig kúszott föl. Jellemző az akkori értékviszonyokra, hogy harmadosztályú amatőr(!) focistaként több pénzt kaptam, mint fiatal diplomásként.

Waldapfel Eszter tudós asszony volt, a történelemtudományok kandidátusa. Nagyon szép témája volt: a 48-as forradalom és szabadságharc levelesládája. Tőle is sokat tanultam. Imponált az a kutatói algoritmus, ahogy lépésről-lépésre a történelmi személyiségek levelezését tematizálva tárta föl a kort, amelyet nagyon jól ismert.

Eszter okos vezető volt. Főszerkesztőként ő szerepelt ugyan a Könyv és Nevelés impresszumában, tehát felelős volt a lapért, irányt szabhatott volna annak szerkezetileg, művészileg, meghatározhatta volna stílusát, politikailag és szakmailag befolyásolhatta volna a munkatársakat. Ő kihagyta ezt a gyakorlatot. Meg tudta volna tenni, de nem akarta. Ránk bízott mindent, mert bízott bennünk. Bármit kértünk, segített, föltételeket biztosított, képviselt, reprezentált, elhárított, megvédett, ha kellett, tartotta a hátát helyettünk (elég széles háta volt). De dolgozni hagyott bennünket. Egy menedzser az 1960-as évekből, így emlékszem vissza rá.

Arató Ferenc

Waldapfel Eszter nyugdíjazása után Arató Ferenc lett az igazgató.

A kor típusosan tragikus figurája volt ő. Első generációs néptanító, asszimilálódott tírják család rendkívüli szorgalmú fia. Kiemelik, a megyéhez viszik, majd meg sem áll egészen a minisztériumi főosztályvezetőségig. Onnan pedig idehelyezték, igazgatónak. Abban az időben bizonyos szinten fölül nem úgy változtattak állást az emberek, mint ma: ha egyszer kiemelték, gondoskodtak is rólad. Ferinek is valószínűleg nyugdíj előtti menedékhelyül szánták ezt az állást. Ezt azonban elfelejthették neki megmondani, mert ő vele született tisztessége, munkaszeretete, szorgalma okán meg akart dolgozni a fizetéséért. Belevetette magát a munkába. Persze, hogy falakba ütközött mindenhol, hiszen egy könyvtárban a szerzeményezéstől az állományapasztásig minden egyes munkafázis szakember dolga. A Könyv és Nevelés főszerkesztőségét is ügyének tekintette. Magam is első generációs lévén segítőkészen vittem mindig hozzá a laptervet, kéziratokat, a kefe- és hasáblevonatokat, az imprimatúrákat. A korrektúrajelek azonban elkedvetlenülítették. Nem az ő világa volt ez az egész... Meg tudjátok ti ezt csinálni nélkülem is a *Sándorral*, mondta.

Kisfaludi Sándor

Vele valóban meg tudtuk csinálni. *N. Rác Aranka* után, kivel csak rövid ideig dolgozhattam együtt, ő vezette a Módszertani osztályt. Magas, szikár férfi volt, tetsző a nőknek. Magyar-német szakos tanár, majd tanfelügyelő, később a Szolnok Megyei Könyvtár igazgatója. Itt ismertem meg, egyetemistaként *Poprády Géza* csoporttársammal 1959 és 1960 nyarán szakmai gyakorlatunkat ő irányította. Megértő vigyorgással hunyt szemet afölött, hogy akkortájt minket a lányok még az ő könyvtáránál is jobban érdekeltek. Amikor ő lett az osztályvezető, nagyon örültem. Ő grundolta a Könyv és Nevelést. Soha nem ismertem senkit, aki ennyire értett volna a lapcsináláshoz. Szakmai kompetenciája megkérdőjelezhetetlen volt, lévén egyrészt a pedagógia elméletének és gyakorlatának, másrészt a könyvtári ismereteknek a birtokában, hisz mindkettőt művelte. Fölismerte, hogy az iskolai könyvtárak fejlesztéséhez úgy járulhat hozzá leghatékonyabban az Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, ha olvasmányossá válik. Tehát: ha amellet, hogy megőrzi módszertani lap jellegét is, túlmegy azon, meghaladja azt, színesebb, érdekesebb lesz, olyan témákhoz is hozzájárul, amelyek az iskolai könyvtárosokon kívül másokat is érdekelnek. E témák közül egy volt az ifjúsági irodalom. Így született a lap egyik rovatcíme:

Ifjúság és Irodalom

Ez nem 1974-ben indult, ahogy *Erdősné Márta Mária* írja (=Könyv és Nevelés, 2001/3. 140.p.) egyébként kitűnő tanulmányában, hanem kezdetektől létezett, s tudatos koncepció eredménye volt. Ma már a legújabb kori magyar irodalomtörténet része, hogy az 1950-es, 1960-as években a világ talán legszínvonalasabb ifjúsági irodalma Magyarországon volt. *Nemes Nagy Ágnes, Szabó Magda, Károlyi Amy, Weöres Sándor, Tatay Sándor, Csanády Imre* és még hányan! ilyen-olyan okok miatt, hosszabb-rövidebb ideig vagy az íróasztaluknak írhattak, vagy a Mórának. Hálistennek, ez utóbbit is választották. Ez ma már ismert, 1966-ban azonban még nem írták meg a hatvanas évek irodalomtörténetét. Mi tehát akkor még csak ösztönösen fordultunk ezekhez a nagy írókhoz. Kisfaludi biztatására sorra kerestem föl őket, s ők nem utasítottak el. Szabó Magda férjével, *Szobotka Tiborral*, aki az egyetemen tanított is engem, napokat szánt arra, hogy beszéljünk az életéről. Tatay Sándor elvitt az Írószövetség Gyermekirodalmi szakosztály ülésére. *Lenygel Balázstól* és *Nemes Nagytól* úgy tanulhattam az Új Hold történetét, ahogy az egyetemen akkor még nem. S a többiek is mind addig nem hallott irodalmi ismeretekkel gazdagítottak.

A Módszertani osztály

volt tehát az első munkahelyi közösség az életemben. Rokonszenvesebb társakkal azóta sem dolgoztam együtt, bár igaz, kevésszer változtattam állást. Beilleszkedésemet nyilván könnyítette, hogy egy-két évvel idősebb egyetemi társam is az osztályon dolgozott. *Zöldi Péter* fölöttem járt az ELTE-re. Az ő munkakörét örököltem, tőle vettem át az Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatójának technikai szerkesztését. Ebből a kiadványból ő csinált szakmailag megbízható periodikumot. Ezt csak úgy tehetta, hogy maga is tökéletes birtokában volt a könyvtári ismeret-

teknek. Amikor a Nemzeti Bibliográfiához hívták, s ő ment, távozását veszteségként éltem meg. Két szobatársa *Károlyi Ágnes* és *Katona Viktor* volt. Utóbbi tartotta a kiszállási világcúcsot. Munkakörünkhöz tartozott egy-egy megye, budapesti kerület iskoláinak ún. instruálása. Ezt igyekeztünk arányosan elosztani egymás között. Viktor akkora szeletet vett a tortából, mint mi többiek együttvéve. Minket kissé fárasztott az utazás, ő útközben érezte magát legjobban, így mindenki jól járt. Károlyi Ágnes volt – és valószínűleg maradt is – a legműveltebb közöttünk. Francia nyelvismerete, művészettörténeti kultúrája nagyon imponált. Különleges humora is intellektusából fakadt. Humorban azonban az én szobatársam, *Reményi Andrásné* verhetetlen volt. Akár a helyzetkomikum, akár a nyelvi lelemény: neki a lényéből adódott. Csak egy történet ennek illusztrálására: a mi szobánk Ilku Pál miniszteri rezidenciája alatt volt a Szalay utcai fronton. Egyik nap a titkárnő nyilván túllöntözte a virágokat fölöttünk az erkélyen, mert a víz lecsurgott a mi ablakpárkányunkra. Hosszasan, erős sugárban, szakasztott úgy, mint amikor a férjember könnyít magán az ötödik korsó sör után. Lívia fölmutatott Ilku felé: Hű! Ez ám a hólyag!

Rác Aranka szülési szabadsága alatt s utána is, Kisfaludi belépéséig *Barta Éva* vezette az osztályt helyettesként, mindannyiunk meglegedésére. Nekem különösen eleinte, zöldfülűként esett jól anyáskodó gondoskodása. Jó barátságunk később is megmaradt.

Ahogy a többiekkel is.

1970-ig dolgoztam az OPKM-ben, aztán Zibolen Endre és Jáki László hívására az FPK-ba mentem, a nyolcvanas évektől pedig művészeti főiskolákon és egyetemen tanítok.

De ez már más történet, más arcokkal.